

При дослідженні взаємозв'язків тіньової економіки та монетарної безпеки необхідно також акцентувати увагу на найбільш негативному, згубному для національної економіки в цілому та її монетарної сфери зокрема, сегменті тіньового фінансового ринку – тіньовому (чорному) валютному ринку, через який пропускаються надзвичайно великі суми коштів, які потенційно могли б бути банківськими ресурсами та й взагалі внутрішнім інвестиційним ресурсом для національної економіки. Проблематика чорного валютного ринку в Україні та його впливу на монетарну безпеку держави і сьогодні залишається суттєво недослідженою, у тому числі внаслідок відсутності необхідних статистичних даних для оцінки цього явища та розроблених загальноновизнаних методик розрахунку обсягів цього ринку [3, с.145-146].

Сьогодні одним із основних показників, який, на наш погляд, відображає глибину тіньового валютного ринку, є показник обсягу готівкової валюти в позабанківському секторі, який розраховується НБУ в рамках параметрів, що характеризують міжнародну інвестиційну позицію України. За цим показником в останні роки (2017-2021) обсяг готівкової валюти поза банками становив 75-85 млрд. доларів США. Це, по-суті, половина ВВП країни, і це потенційний ресурс для розвитку національної економіки та її банківського сектору. Це той ресурс, який може значно розширити кредитну підтримку реального сектору економіки, збільшити офіційні резерви, надходження до державного бюджету та, кінцево, сприяти зростанню ВВП. Безумовно, високий рівень розвитку тіньового валютного ринку є однією із найбільших загроз в першу чергу для фінансово-монетарної безпеки банківської системи України. Така загроза проявляється у тому, що розбудовується альтернативний до банківських депозитів канал заощаджень населення, що в умовах кризових явищ, погіршення економічної кон'юнктури веде до відтоку із системи валютних депозитів. Банки також недоотримують прибутки від конверсійних операцій з іноземною валютою, і, взагалі, фінансові ресурси у вигляді депозитів населення та юридичних осіб.

На наш погляд, сьогодні основним заходом, спрямованим на мінімізацію масштабів тіньової економіки у монетарній сфері, повинна залишатись розбудова правової держави, упорядкування законодавства, створення ефективної системи покарань і санкцій, і саме у цих умовах буде поступово зникати тіньовий валютний ринок, зменшуватися масштаби виведення капіталу, трансфертного ціноутворення тощо. Важливою також залишається регуляторна діяльність НБУ, спрямована на полегшення ведення банківського бізнесу, ефективний контроль міжнародних розрахунків, руху іноземної валюти, збільшення рівня фінансової стійкості банків та забезпечення у цілому монетарної безпеки держави.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про основи національної безпеки: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
2. Нові вимоги до структури власності банків та наслідки її непрозорості [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17998289>
3. Васильчишин О.Б. Фінансова безпека банківської системи України: філософські детермінанти: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 358 с.

**Никифорак І.І., к.е.н., доцент**  
**Танасієва М.М., к.е.н., доцент**

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці*

## **УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА**

В умовах глобальних викликів сучасний стан національної економіки характеризується глибокою трансформацією. Такі умови вимагають інноваційного господарювання з найбільш вигідними результатами. Це стає можливим лише за умови залучення нематеріальних активів та ефективного управління ними. Адже розвиток інформаційних технологій та створення інтелектуальних продуктів сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку. В свою чергу, система управління нематеріальними активами потребує якісного інформаційного забезпечення, яке формується переважно у системах обліку,

звітності та економічного аналізу. Тому удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління нематеріальними активами відіграє вирішальну роль у досягненні успіхів господарювання та забезпеченні траєкторії сталого розвитку підприємства.

Відповідно до МСБО 38 «Нематеріальні активи» визначає як «активи, що не мають фізичної субстанції та можуть бути ідентифіковані» [2]. До основних характеристик нематеріальних активів слід віднести: невідчутність, нематеріальність та немонетарність; унікальність різних за природою об'єктів; використання протягом тривалого періоду; складність ідентифікації та оцінки; здатність приносити економічні вигоди; визначальна роль в інноваційних процесах.

Натепер використовується переважно обліково-правовий підхід до ідентифікації, оцінки, відображення в обліку та звітності нематеріальних активів. Він базується на концепції права інтелектуальної власності та розпорядження ними. Проте світова практика вказує, що найголовнішими ресурсами підприємства є знання та володіння конфіденційною інформацією, яку доволі тяжко оцінити у діючій системі обліку. Так, В.Діба обґрунтував логічний ланцюжок: «використання нематеріальних активів – поліпшення якості продукції – посилення конкурентних переваг – зростання прибутку» [1, с.9]. Тому під час формування обліково-аналітичного забезпечення управління нематеріальними активами потрібно значення та чітко виокремлювати майнові, ринкові та людські види нематеріальних активів.

Виходячи з такої позиції, варто розробити модель формування обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо нематеріальних активів (рис.1).

<b>ГРУПИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ (НМА)</b>		
<b>Майнові нематеріальні активи</b>	<b>Ринкові нематеріальні активи</b>	<b>Людські нематеріальні активи</b>
Права користування Програмне забезпечення Інноваційні технології Винаходи та корисні моделі Ліцензії, патенти, авторські права Рецепти проекти, макети	Гудвіл Ділова репутація Торгові марки Дистриб'ютерська мережа Клієнтська база	Інтелектуальний капітал Здібності, знання та уміння персоналу Професійний розвиток персоналу
<b>ПІДСТАВИ ДЛЯ ВИЗНАННЯ НМА</b>		
Правовстановлюючі документи Оціночні експертні висновки	Договори про маркетингове обслуговування Витрати на створення клієнтської бази	Трудові договори Витрати на підвищення кваліфікації та проведення тренінгів
<b>ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НМА</b>		
<i>Первинні документи:</i> НА-1 «Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності» НА-2 «Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності» НА-3 «Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності»	<i>Регістри обліку:</i> Журнал 4 «Облік необоротних активів та фінансових інвестицій» Відомість 4.3 аналітичного обліку нематеріальних активів Відомість нарахування амортизації Головна книга за рахунком 12 «Нематеріальні активи»	<i>Фінансова звітність:</i> Баланс (р.1000-1002) Примітки до річної фінансової звітності (р.І)
<b>ФОРМУВАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НМА</b>		
<i>Аналіз забезпеченості НМА</i> Показники структури та динаміки – за видами – за строками використання – джерелами надходження	<i>Аналіз руху НМА</i> Показники придатності НМА Показники накопичення амортизації НМА Показники оновлення НМА Показники вибуття НМА	<i>Аналіз ефективності використання НМА</i> Показники оборотності НМА Показники фондівдачі НМА Показники рентабельності НМА
<b>ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО НМА</b>		

Рис 1. Модель формування обліково-аналітичного забезпечення для прийняття управлінських рішень щодо нематеріальних активів

Методологічні засади обліку та аналізу майнових нематеріальних активів нормативно врегульовані. Проте варто також враховувати ринковий та людський потенціали

підприємства, оскільки вони є визначальними при визначенні конкурентних переваг. Натепер порядок їх оцінки, обліку та відображення у звітності – це одне з «вузьких» місць, яке потребує подальших інтенсивних наукових досліджень.

Таким чином, запропонована модель формування обліково-аналітичного забезпечення дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення про стан та структуру нематеріальних активів, ефективність їх використання. Достовірне відображення об'єктів нематеріальних активів в системі обліку та звітності з подальшим проведенням аналізу ефективності їх використання забезпечить належне інформаційне підґрунтя для прийняття дієвих управлінських рішень щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства та визначення його реальної ринкової вартості в умовах сучасних глобальних викликів.

#### **Список використаних джерел**

1. Диба М.В. Облік та аналіз нематеріальних активів в умовах конституційних змін: теорія і методологія: автореф. дис. ... докт. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2017. 36 с.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи», виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929\\_050#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050#Text)

**Остапенко Ю. О., к.ю.н., заступник директора департаменту  
Міністерство освіти і науки України, м. Київ**

### **ОСНОВНІ КОНСТРУКЦІЇ ПОЗИКОВОЇ ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ**

Позиковою (запозиченою, залученою) працею є праця найнятих працівників, які перебувають у трудових відносинах з приватним агентством зайнятості, що є їх роботодавцем, та періодично направляються ним для виконання тимчасової роботи до організацій-користувачів (фактичних роботодавців) під керівництвом і з підпорядкуванням внутрішньому трудовому розпорядку у яких залучені працівники виконують трудові обов'язки.

Правові відносини з приводу позикової (залученої) праці є комплексними, тобто такими, які складаються з різних правовідносин, що виникають та припиняються поетапно: 1) трудові відносини, які виникають на підставі трудового договору між агентством і працівником; 2) цивільно-правові (або ж господарсько-правові) відносини, що виникають на підставі договору про надання персоналу; 3) похідні від цивільно-правових (господарсько-правових) і трудових відносин відносини, що виникають у зв'язку з фактичним допущенням організацією-користувачем працівника, направленою агентством. Таким чином, позикова праця на практиці об'єктивується у різних її варіаціях – схемах (конструкціях), котрі відрізняються одна від одної та, відповідно, по-різному відображаються на правовому статусі нетипових працівників, а також на їх можливостях реалізації трудових прав. У цьому контексті зазначимо, що за сучасних умов у межах запозиченої праці, як правило, виокремлюють наступні схеми (конструкції) реалізації цієї зайнятості (головним чином, заснованих на відповідних цивільно-правових чи господарських договорах між агентством та організацією-замовником):

1) *лізинг персоналу*. Лізинг персоналу є видом запозиченої праці, у межах якого працівники відповідної кваліфікації та профілю залучаються агентством до виконання певних відносно тривалих у часі (від кількох місяців до кількох років) видів завдань (проектів) іншої компанії (фактичного роботодавця). При цьому, як зазначає Н.В. Захарченко, лізинг персоналу передбачає використання запозиченої праці саме з правом «викупу» орендованого співробітника та введення його у свій штат [1, с. 99], що є досить слушним зауваженням, адже, ця обставина відповідає сутності приватноправового поняття «лізинг». Зокрема, «орендою» є договірне, строкове, платне користування певним майном, а «лізингом» слід вважати оренду з правом викупу. Тобто, якщо досліджувана конструкція реалізації форми залученої зайнятості не передбачає можливості, про яку вказує Н.В. Захарченко, можна говорити про «оренду персоналу» (по суті, аналогія темпінгу чи аутстафінгу), яку, до речі, також широко розглядають вчені, часто не розрізняючи поняття «лізинг» та «оренда»;

2) *темпінг персоналу*. Темпінг являє собою тристоронні відносини, коли працівник,